

בארות המים

צורת הפתח

וכן העתיקו תוס' וסיימו וז"ל אע"ג דצפרק קמא דעירובין לא יהצינן שיעורא לקנה של צורת פתח אלא אפילו קנה משהו מכאן וקנה משהו מכאן וקנה על גביהם אלא שמהא צריאה כדי לעמוד בה דלת ואפילו דלת של קשין גבי סוכה החמירו דבעינן מחילות הניכרות עכ"ל, וכן יעוין צר"ן דטעמא משום דצסוכה צעינן מחילות הניכרות וכשם דלא מהני מחילות דגוד אסיק יעוין שם עוד.

וכן הרא"ש (סי' ו') כתב וז"ל ואף על גב דלענין שבת וכלאים סגי צקנה כל דהו מכאן וקנה כל דהו מכאן גבי סוכה הלכתא גמירי לה דבעי טפה צדופן שלישי כדאיחא צצרייתא לעיל ורצא גמר מרצותיו שאותו הטפה צריך לעשות ממנו צורת הפתח עכ"ל ויעוין עוד בתוס' הרא"ש וצתור"פ וצפסקי הרי"ד [וצספר ההשלמה תמה על שיטת רש"י וז"ל ולא מיחוויר שכיון שהטפה שוחק הוא חלוק מה מועיל יותר מקנה עכ"ל וכן תמהו האחרו' דהיאך מרפינן צ' חלאי טפה, והמאירי כתב וז"ל גדולי הרבנים פירשו בו שיהא חולק את הטפה שוחק חציו מכאן וחציו מכאן וקנה על גביהן ואינו נראה שהרי צורת פתח דיו צקנה מכאן וקנה מכאן, ועוד שהרי הגמרא הזכירה בו צפירוש שכונת הענין הוא להיות בו רוב דופן עכ"ל^א].

ומצינו צ' דרכים צציאור שיטתם, ריהטת דצריהם משמע דחד דינא הוא, דהך שיעור טפה נאמר צמחילת צורת הפתח עלמא, דאע"ג דצצורת הפתח דעלמא סגי צקנה משהו, הכא צעינן שיעור טפה צין צ' הקנים [ומ"מ מסצבא דלא צעינן דוקא חצי טפה כאן וחצי טפה כאן, אלא צעינן רק דיהא טפה צין שניהם, ויעוין צרא"ש צציאור דצרי הרי"ף צין ישנו צמקום אחד צין אינו צמקום אחד אלא חלוק לשנים לעשות ממנו צורת הפתח ונראה מריהטת הרא"ש שם דהוא כשיטת רש"י, ומ"מ יתכן דגם כאשר הטפה צמקום אחד צעינן דיהא הוא אחד מן

אמר רבא ואינה ניתרת אלא בצורת הפתח איכא דאמרי אמר רבא וניתרת נמי בצורת הפתח איכא דאמרי אמר רבא וצריכא נמי צורת הפתח רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא עביד טפה שוחק וקא עביד צורת הפתח אמר ליה לא סבר מר להא דרבא דאמר רבא ונתרת נמי בצורת הפתח אמר ליה אנא כאידך לישנא דרבא סבירא לי דאמר רבא וצריכא נמי צורת הפתח

עיקרי הנידונים בסוגיא: א. ביאור תלתא לישני דרבא [שיטת רש"י ותוס', שיטת הר"ח והרי"ף (ד' דרכים בשיטתם), שיטת רנ"ג ועוד]. ב. האם מימרא דרבא קיימא על סוכה כמין גאם או על סוכה העשויה כמבוי, או אתרוויהו. ג. שיעור צורת הפתח ומקומה, והאם צורת הפתח מהניא בדפנות סוכה. ד. אי דינא דרבא הוי מדאורייתא או מדרבנן.

אמר רבא ואינה ניתרת אלא בצורת הפתח איכא דאמרי כו' - רש"י ורוב הראשונים פירשו דתלתא לישני איכא, אך בעל המאור הביא צסם הערוך (ל"מ לפנינו) דליכא אלא תרי לישני, דרבא אמר דאינה ניתרת אלא צצורת הפתח, ופליגי תרי לישני אי אחי למימר דניתרת נמי צצורת הפתח או דצריכא נמי צורת הפתח, וכן הביא ההשלמה צסם איכא מאן דמפרש (וכן המאירי צסם י"מ).

אמר רבא ואינה ניתרת אלא בצורת הפתח - רש"י פירש וז"ל קאמר רצא דטפה ששנינו צצרייתא שמתיר צדופן שלישיית אינו מתיר אלא אם כן עשאו לאותו טפה צורת הפתח על פני כל הדופן כולו, כיצד קנה של חצי טפה אלא היוצא וקנה של חצי טפה צמקצוע שכנגדו וקנה על גביהם מזה לזה הוה ליה כאילו כל הדופן סתום דפתח שיש לו צורת פתח סתימה מעלייתא היא וזוהו טפה שאמרו חכמים ע"כ.

^א מדברי ההשלמה והמאירי נראה דהיה לפנינו צצצרי רש"י דחולק את הטפה 'ה ש ח ק', וכוונת המאירי צקושייתו השניה, דכל המעליותא דטפה שוחק היינו דע"ז איכא רוב דופן ע"ל צבוד (וכדפירש"י לעיל, ומש"כ המאירי שהגמרא הזכירה כן צפירוש, וכוונתו לכאן להא דאמרי' דמעמידו צפחות משלושה סמוך לדופן וכל פחות משלושה כלבוד דמי, אך יעוין משנ"ת לעיל צשיטת תוס', דיתכן דטפה שוחק היינו משום דאזלינן לחומרא וצתוך שלושה היינו דסגי צתוך שלושה) אך רש"י לפנינו הזכיר דרבא כרצי סימון רק בלישנא מציעאה (ועי' צצאחרו' דדנו אי דוקא קאמר או משום דהלכתא כוותיה) אך בלישנא קמא נקיט רש"י טפה שאמרו צצרייתא.

שיטת רבינו חננאל והרי"ף - רבינו חננאל כתב וז"ל אמר רב[א] אינה ניתרת הסוכה בענין הזה אלא בצורת הפתח דלא חיישינן לטפח אם ישנו ואם אינו עכ"ל, וכ"ה ברי"ף וז"ל פירוש אם היתה הסוכה בשתי דפנות להך לישנא דאמרת אינה ניתרת אלא בצורת פתח לא איכפת לן בטפח בין ישנו בין אינו עכ"ל, וריהטת דצריהם דלא בעינן כלל טפח, ולעולם אי איכא צורת הפתח סגי בזה, ואי ליכא צורת הפתח, לא מהני טפח, וכן נקטו בשיטת ריב"ז (לרצנו יהודה בן זרחיה) ובפירוש הריב"ז (לרצנו יהודה בן רבי בנימין הרופא) בשיטת הרי"ף וכן פירש (בדברי הגמרא) בפ"י הריב"ז (לרצנו יהודה בר נתן) וכ"נ לכאורה מדברי המאירי (ויעו"ש היטב בכל דבריו), וכבר תמה בשיטת הריב"ז דהא להדיא תניא בצרייתא דשלישית אפילו טפח, והיאך פליג רבא עלה, וכן הריב"ז דחה שיטת הרי"ף, ומצינו ד' דרכים בציאור שיטת הרי"ף והרי"ף.

בפירוש רבינו אברהם מן ההר כתב וז"ל אמר רבא ואינה ניתרת [אלא] בצורת פתח, כלומר האי טפח דקאמרינן בשמים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, לאו שיעמיד טפח לרוח אחת הוא דקאמרינן, אלא אפילו טפח בין שני ראשיו קאמר, וטפח לאו דוקא, דהא לא מתכשרא אלא בצורת פתח והיינו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, דמשום צורת פתח הוא דקא מכשרי רבנן וכי אמרי אפילו טפח לחלקו בין שני ראשיו וטפח לאו דוקא עכ"ל, ומבואר בפירוש טפח דצרייתא היינו כל שהוא, ונקטינן טפח דלא בעינן שיעור דופן, וה"ה דאף פחות מטפח מהני, וכוונת הצרייתא לצורת הפתח [ולכאור' לדבריו יש לפרש כן גם בשיטת רש"י, והאי טפח דנקט רש"י היינו כלישנא דצרייתא, אך באמת דין הך צורת הפתח ככל צורת הפתח וסגי בקנה כל דהוא (וכ"נ מדלא הזכיר פירוש רש"י כדרכו) ויעוין עוד בפירוש הרי"ף מלוניל וז"ל ואינה ניתרת אלא בצורת הפתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן כו' עכ"ל יעוין שם, ויתכן דכוונתו כרצנו אברהם מן ההר דטפח לאו דוקא].

והאחרו' (יעוין בשפת אמת לעיל ו' ב ועוד) זידדו לבאר בשיטת הרי"ף, דמדאורייתא סגי בטפח בלא צורת הפתח, וכמו כן מהניא צורת הפתח בלא טפח, דצורת הפתח מחינה מעלייתא היא (ובפשוטו הא היא מסבא) אלא דמדרבנן החמירו להצריך צורת הפתח דוקא, ושזב ליכא נפק"מ בדין טפח, דמדרבנן לא סגי בטפח ובעי צורת הפתח, וממילא לא בעינן כלל טפח, וכן נראה לכאורה מלשון הריב"ז אינה ניתרת אלא בצורת פתח, זה הטפח לא מעלה ולא מוריד, דבלאו הכי מתכשרא בצורת פתח עכ"ל, ונראה דבאמת הך צורת הפתח לא היא כלל פירוש הטפח דצרייתא כהראמ"ה, אלא הך טפח לא מעלה ולא מוריד, כיון דבעינן צורת הפתח וממילא כבר מתכשרא בצורת הפתח [ויעוין עוד להלן דרך נוספת בדברי הריב"ז].

הקנים לצורת הפתח, אך לא מצי למעבד צורת הפתח דב' קנים כל שהוא בצד הטפח (וע' להלן).

וביאור הדברים לדרך זו, דיסוד דין המחילה לצורת הפתח הוא על ידי גדירת שני הקנים, אלא דאע"ג דבין הקנים איכא פירצה דפרוץ מרובה על העומד, הך פירצה נידונית כפתח כיון דאית לה צורת פתח, אך לעולם עיקר המחילה לצורת הפתח הוא מכח העומד דב' הקנים [וכשם דבכל עומד מרובה הא דכל פירצה פחותה מי' אינה מגרעת היינו משום דחשיבא כפתח, וכדמתנן בעירובין (טו ב) כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח, וצורת הפתח הכא אף דהקנים הוו משהו, וציניהם פרוץ מרובה, הך פירצה נידונית כפתח, וממילא הקנים גודרים כל החלל שציניהם] ובעלמא ליכא שיעור כלל להך עומד דב' הקנים, אך הכא בסוכה בעינן שיעור טפח בהך עומד.

אך בחידושי מרן רי"ז הלוי (בקונטרס בסוגין) ביאר שיטת רש"י ותוס' באופן אחר, דהא דבעינן טפח והא דבעינן צורת הפתח תרי דיני נינהו, דלעיקר דין דפנות סוכה בעינן דופן טפח, אך מלצד זה בעינן דהסוכה תהא גדורה, ולזה בעינן לגדור את כל הרוח השלישית, ולזה בעינן צורת הפתח [ולכאורה לדרך זו מצי להעמיד דופן טפח, וצ"ל (במוך ג' טפחים) צורת הפתח עם צ' קנים כל דהו (ויש מקום לפרש כן בדברי הרא"ש הנ"ל דעת הרי"ף) משא"כ לדרך קמא, מסתבר לכאור' דבעינן דבקנים לצורת הפתח ענמה יהיה שיעור טפח] ויעוין עוד להלן דמדברי הראמ"ה נראה דפירש דצרי רש"י באופן אחר.

וז"ל הגרי"ז שם, לכאורה צ"ע שיהא דין צורת הפתח דסוכה חלוק בדיו מוצרת הפתח האמור לענין שבת וכלאים וכל מקום, אולם נראה דבאמת הא דבעינן הכא טפח אין זה כלל מדיני צורת הפתח, שאינו חשוב צורת הפתח בלאו הכי, דבאמת לענין עיקר דין צורת הפתח, דין צורת הפתח דסוכה כדיונו בכל התורה כולה דסגי בקנה משהו מכאן וקנה משהו מכאן וקנה ע"ג ובהכי נחשב צורת הפתח, והא דבעינן הכא בסוכה שיהא בהלחיים טפח הוא משום דלענין עיקר שיעור הכשר דפנות האמורות בסוכה באמת לא מהניא כלל צורת הפתח כו' משום הכי גבי דופן שלישי בעינן עכ"פ שיהא טפח בהדופן ענמו מלצד דין מחילה של צורת הפתח כו' והנה בר"ן שם כתב טעמא דלא מהניא צורת הפתח בכל הרוחות משום דבעינן דוקא מחילות הניכרות, והן הן דצרי תוס', באופן שדצרי רבא הן דמלצד טפח האמור לענין הכשר דפנות שלזה בעינן דופן ממש במחילות הניכרות, עוד בעינן שיהא כל הדופן סתום בצורת הפתח שדינו כסתום בכל התורה כולה כו' עכ"ל יעוין שם עוד [ויעוין עוד בדבריו לעיל שם בגדר דינא דטפח שוחק].

בעיני דופן דוקא ולא מהניא נורת הפתח, אך מלכד זה בעיני לגדור את כל הרוח השלישית, ולזה בעיני נמי נורת הפתח.

שיטת הגר"א בדעת הרי"ף - הגר"א (בחי'דושי הגר"א ליקוטי תורה, נד' בסו"ס אמרי נעם הנדמ"ח עמ' קלח) ביאר שיטת הרי"ף באופן חדש, דהנה הראשונים נחלקו בעיקר מימרא דרבא, אי קאי על גוונא דשתיים כהלכתן דלעיל או גם על סוכה העשויה כמצוי דסמיך ליה, וכתב הגר"א דהרי"ף מפרש דקאי רק על סוכה העשויה כמצוי (וכן דעת כמה ראשונים כדלהלן) דרב יהודה קאמר דסגי בטפה ומעמידו היכן שירצה, ורבי סימון קאמר דבעי פס ארבעה, ורבא קאמר דבעי נורת הפתח, ואהא קאמר הרי"ף דלרבא בסוכה העשויה כמצוי לא איכפת לן כלל אי ישנו לטפה או אינו, דס"ל דהלכתא דטפה נאמרה רק בשתיים כהלכתן כמין גאס ולא בסוכה העשויה כמצוי, אלא סוכה העשויה כמצוי היחידה רק בצורת הפתח [ולפ"ז מסתברא דגם לרבי סימון דעושה פס ד' לא הוי מהלכתא דשלישית אפילו טפה, דבעשויה כמצוי לא נאמרה ההלכתא כלל, וכדלכידו האחרו].

ועיקר הדבר נראה לכאורה כשיטת הרי"ף, דהנה בפירוש הרי"ף בסוגין כתב וז"ל אינה ניתרת אלא בצורת פתח, זה הטפה לא מעלה ולא מוריד, דבלאו הכי מתכשרא בצורת פתח עכ"ל, ויעוין בשבלי הלקט (פי' שלו) דכתב וז"ל רבינו יהודה בר' נתן ז"ל פי' להנך לישני דרבא דנורת פתח בסוכה העשויה כמצוי וכתב דאין לנו סוכה שזריכה נורת פתח אפי' דרבנן אלא זו העשויה כמצוי עכ"ל, ומצואר דהרי"ף פירש דמימרא דרבא קיימא רק על סוכה העשויה כמצוי ולא על סוכה העשויה כמין גאס, ובפירוש הרי"ף לפנינו כתב כדברי הרי"ף דל"ק דרבא זה הטפה לא מעלה ולא מוריד וכנ"ל, ולכאורה הוא כדברי הגר"א כשיטת הרי"ף (וע"ע לעיל בד' הרי"ף).

שיטת ההשלמה - ההשלמה כתב וז"ל לישנא קמא סבירא ליה דטפה שוחק אינו ניתרת אלא בצורת פתח, כלומר שיש טפה שוחק פחות מג' סמוך לכותל, ובאותו דופן עצמו יעמיד קנה אחד מכאן וקנה על גביהן, אצל לנורת פתח לא בעיני טפה שוחק, ורש"י ז"ל פי' שחלוק טפה שוחק חציו מכאן וחציו מכאן וקנה על גביהן, ולא מיחזור שכיון שהטפה שוחק הוא חלוק מה מועיל יותר מקנה. להך לישנא דאמרת ונתרת נמי בצורת פתח, ניתרת באחד מהם, או בטפה שוחק או בצורת פתח, להך לישנא דאמר ואינה ניתרת אלא בצורת פתח, בעיני טפה שוחק ובעיני נורת פתח, והכי הלכתא דתרוייהו בעיני, ולא מתכשרה בחדא מנייהו, ופירוש נורת פתח באותו דופן עצמו שהטפה שוחק בו עכ"ל [וכן הוצא בספר המכתם וז"ל לא מחזור פרש"י ז"ל לרב בעל השלמה ללישנא קמא, כיון שהטפה הוא

שיטת הרא"ש בדעת הרי"ף - הרא"ש (פי' ו) כתב וז"ל מה שכתב האלפסי להך לישנא דאמרת אינה ניתרת אלא בצורת הפתח לא איכפת לן לטפה שוחק בין ישנו בין אינו, יש לומר בין ישנו במקום אחד בין אינו במקום אחד אלא חלוק לשנים לעשות ממנו נורת הפתח, אצל לא מניח למימר דלית ליה כלל וסגי בצורת הפתח קנה מכאן וקנה מכאן על גביהן כמו בשבת וכלאים דאס כן למה הוזכר טפה בצרייתא עכ"ל, ומצואר דפירש כשיטת הרי"ף כשיטת רש"י, ומש"כ הרי"ף דלא איכפת לן אס אינו לטפה היינו אס אינו במקום אחד אלא חלוק לשנים, ויתכן לפרש דהא דקרי ליה הרי"ף 'אינו לטפה', היינו דצאמת לענין עיקר מעליותא דדופן טפה, כל דהוא חלוק ואינו במקום אחד ליתא למעליותא דדופן טפה, דא"ל לזרף ב' חצי טפה, וכדתמהו ההשלמה והאחרו' כשיטת רש"י, ולהכי קרי ליה הרי"ף דצאמת ליתיה לטפה [והא דבעיני טפה הוי שיעור בקני נורת הפתח, ולפ"ז יתכן דאף להרא"ש בעיני דוקא דהך טפה יהא בקני נורת הפתח, אלא דלא בעיני דוקא חצי טפה מכאן וחצי טפה מכאן, ומזי להעמיד טפה מכאן וקנה משהו מכאן, אך לא מני להעמיד דופן טפה וצנידו נורת הפתח דב' קנים משהו].

שיטת הרי"ף בדעת הרי"ף - הרי"ף ביאר כוונת הרי"ף וז"ל לא איכפת לן בטפה בין ישנו בין אינו, פירוש לא איכפת לן בטפה אי הוי טפה שוחק או לא אצל לא סגי בלא טפה דהא תניא בצרייתא ושלשית אפי' טפה והיכי לפלוג עלה רבא עכ"ל, והיינו דלהך לישנא בעיני נמי טפה, אלא דלא בעיני טפה שוחק ולכוד, אלא סגי בטפה מזומנס סמוך לדופן.

וכן פירשו הרא"ה והריטב"א (בדברי הגמרא) וז"ל הריטב"א אמר רבי סימון דהאי טפה מתכשר כשיהיה שוחק ובלכוד, ורבא אמר בלישנא קמא שאין זה הכשרו אלא כך הכשרו שיעשה עמו נורת פתח ואפילו יהיה טפה ציטוני וסמוך לדופן ממש עכ"ל, וכן הביא המאירי בשם יש מפרשים וז"ל יש מפרשים בלשון ראשון אין קפידא בטפה על הדרך שהוזכר ר"ל בטפה שוחק לעשות רוב דופן ע"י לכוד אלא דיו בטפה מזומנס סמוך לכותל לגמרי ונורת פתח עמו, ואין נראה כן עכ"ל, והיינו דל"ק רבא אחי למימר דבמקום טפה שוחק ולכוד דהוסיף רבי סימון על הצרייתא, בעיני נורת הפתח מלכד טפה דצרייתא (ול"כ דלריכא נמי נורת הפתח אחי רבא להוסיף על דברי רבי סימון, דמלכד מה דהוסיף רבי סימון דבעיני טפה שוחק ולכוד, בעיני נמי נורת הפתח).

ולדרך זו מתבאר בפשוטו כביאור הגר"י, דתרי דיני נינהו, דלענין עיקר דין דפנות סוכה סגי בדופן טפה, ולזה

דהך זורת הפתח קאי במקום טפה, דסגי צחדא מינייהו, וכן מצואר צרא"ש (סי' ו') וז"ל איכא דאמרי אמר רבא וניתרת נמי צורת הפתח אם ירצה יעשה טפה שוחק כמו ששנוי בצרייתא ואם ירצה יעשה קנה כל דהו מכאן וקנה כל דהו מכאן וקנה על גביהן לאורך כל דופן שלישי והצרייתא הזכירה טפה כל שכן צורת הפתח דחשיב מחיצה לענין שבת וכלאים עכ"ל.

וכן פירש רבנו אברהם מן ההר וז"ל ואיכא דאמרי אמר רבא וניתרת נמי צורת פתח, כלומר רבא לא פליג עם הגי אמוראי דלעיל דטפה דקאמרי רבן דוקא הוא כדפרישו אמוראי דלעיל למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, ואתא למימר דאיכא נמי הכשירא אחרינא דאי עביד ליה צורת פתח שהוא קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן תו לא צריך לאותו טפה ותו לא צריך סוכה העשויה כמצוי לפס ארבעה עכ"ל.

אולם הריטב"א (וכ"מ צרא"ה) פירשו דגם להך ליטנא לעולם צעינן נמי טפה, אלא הא דקאמר וניתרת נמי צורת הפתח היינו דלא צעינן דוקא טפה שוחק, אלא סגי צחדא מינייהו, או טפה שוחק בפחות משלושה סמוך לדופן, או דופן טפה מנומס סמוך ליוצא וצורת הפתח ד' טפחים, והיינו דלעולם צעינן תרתי, דופן טפה ממש, וזוה לא מהני טפה ע"י לצוד או צורת הפתח, אלא צעינן טפה עומד ממש, ועוד צעינן שיעור מחיצה ד' טפחים, ולזה מהני אף מחיצה ע"י לצוד או צורת הפתח, ולהכי צעי למעבד חדא מתרתי, או טפה שוחק בפחות משלושה סמוך לדופן, או טפה מנומס וצורת הפתח ד' טפחים (או ג"ט יעוין להלן).²

וכן ביאר בחידושי מרן רי"ז הלוי (קונטרס סוכה צסג) אף צדעת הר"ן, והוסיף לצאר ע"פ דרכו דתרי דיני איכא, חדא עצם דין דופן להכשר דפנות הסוכה, ולזה צעינן טפה עומד ממש, והב' לסתום הרוח השלישית בגדרי מחיצות, ולזה מלצד עצם הדופן טפה דצעינן להכשר דפנות צעינן חדא

חלוק מה מועיל יותר מקנה, ומפרש הכי, אינה ניתרת אלא בצורת הפתח, כלומר שישים טפה שוחק פחות משלושה סמוך לדופן, וצאותו דעצמו יעמיד קנה אחד וקנה על גביהן עכ"ל.

ולכאורה נראה דמפרש, דלליטנא קמא מצי למעבד הדופן השלישית או בטפה שוחק ולצוד ולהשלימה לו' טפחים עם צורת הפתח, או לעשותה כולה בצורת הפתח, וזהו מש"כ ד'טפה שוחק אינו ניתר אלא בצורת הפתח היינו דע"כ צריך להשלימו עם צורת הפתח אצל לצורת הפתח לא צעי טפה שוחק היינו דאי צא לעשות כל שבעת הטפחים בצורת הפתח נמי מהני, ולליטנא מציעאה סגי בטפה שוחק גרידא בלא צורת הפתח כלל, או בצורת הפתח בלא טפה שוחק, ולליטנא בתרא צעינן דוקא תרווייהו, טפה שוחק ולצוד, ולהשלימה בצורת הפתח, ולא מצי למעבד כל שבעת הטפחים בצורת הפתח (ועיין צראשית ההשלמה דנתקשה בדבריו יעו"ש).

דרך השפת אמת - השפת אמת הקשה לפירוש רש"י ודעמיה לליטנא קמא דמחלק את הטפה, דא"כ רבא פליג לגמרי אהנך אמוראי דלעיל והו"ל למימר רבא אמר, וצידד השפת אמת לפרש, דאף לליטנא קמא צעי טפה שוחק וצידדו צורת הפתח, ופלוגתא דליטנא קמא וליטנא בתרא היינו כפלוגתא הראשונים צשיעור צורת הפתח, דלליטנא קמא צעיא צורת הפתח על פני כל הדופן מלצד הטפה שוחק, ולליטנא בתרא סגי בצורת הפתח צשיעור ד' טפחים יעו"ש.

איכא דאמרי אמר רבא וניתרת נמי בצורת הפתח - פירש רש"י וז"ל משמע דטפה ששנינו היינו כדפריש ר' סימון לעיל עושה סתימה טפה אלל היוצא ואתא רבא למימר דאם עשה צורת הפתח על פני כל הדופן צשני קנים כל שהוא וקנה על גביהם קאי ליה במקום טפה ומכשר ליה כוותיה דאו האי או האי מכשר עכ"ל³ וכ"ה בפסקי הרי"ד, ומצואר מדברי רש"י דלהך ליטנא, כל היכא דעושה צורת הפתח, לא צעי טפה כלל,

² האחרו' עמדו בלשון רש"י אמאי נקיט דטפה ששנינו היינו כרבי סימון, דצעי טפה שוחק ולצוד [ועוד דרש"י מסיק דעושה סתימה טפה אלל היוצא, ולכא' משמעות אלל היוצא היינו כרב (אלא דאפשר דבפחות משלושה סמוך לדופן נמי מיקרי אלל היוצא, כיון דסמוך ליוצא צשיעור לצוד ולאפוקי ראש תור דהוא כנגד סוף הדופן לחד פי') ובפשוטו נראה דעיקר כוונת רש"י רק לאפוקי מליטנא קמא דרבא, דטפה דצרייתא לא הוי כלל סתימה טפה, אלא הוי שיעור צקנים לצורת הפתח ו' זהו טפה שאמרו חכמים', וכלפי זה קאמר רש"י דלליטנא מציעאה טפה ששנינו מתפרש כאמוראי דלעיל דעושה סתימה טפה ממש, ולא נחית רש"י לעיקר פלוגתא דאמוראי לעיל ארוח טפה היכן מעמידו (ונקיט רבי סימון משום דמינייה סלקינן או משום דלהכתא כוותיה להרצה ראי') וכ"נ מלשון הרמ"ה (ממעתיק רש"י) דכתב כלומר רבא לא פליג עם הגי אמוראי דלעיל כו'.

³ ויל"ע צשיטת המאירי, דהכא צליטנא מציעאה נראה דפירש כהריטב"א והרא"ה דאף כשעושה צורת הפתח צעינן נמי טפה, ודצרי רבא ניתרת נמי קאי רק כלפי שוחק, דסגי או בטפה שוחק ולצוד או בטפה מנומס וצורת הפתח [דז"ל המאירי ולי נראה צבור לפסוק כלשון אמנעי דניתרת נמי צורת פתח וצורת פתח זה יעשה או צדופן שלישי או צדופן צריעי ויש אומרים דוקא צאותו שהטפה צו עכ"ל, הרי דאף להך ליטנא צעינן נמי טפה, ויעוין עוד להלן [בדבריו] ולכאורה לפ"מ משמע דאף לליטנא קמא דרבא מתפרש הכי, דהא דקאמר רבא דאינה ניתרת אלא בצורת הפתח, היינו מלצד הטפה [אלא דלא צעינן טפה שוחק, וסגי בטפה מנומס] וכן מצואר צריטב"א דחדא שטיה היא, דלהך שטיה מפרשינן לכולהו ליטני דצעינן נמי טפה יעו"ש, אף מדברי המאירי (לעיל) נראה דל"ק פירש דלא צעינן טפה כלל ואף טפה מנומס (וכדרך הרי"ב צריטב"א והראמ"ה הנ"ל צשיטת הרי"ק) וכן נראה להדיא מדברי המאירי לקמן, דהביא הך שטיה צשם י"מ (דגם לל"ק צעינן נמי טפה מנומס) ודחה דאין נראה כן.

הטפה, אלא דאיהו הוכיח מהכא דהלכה כרז כהנא ורז אסי דמוקי לטפה כנגד ראש תור, וז"ל רז נטרונאי גאון (של) אמרי ליה רז כהנא ורז אסי לרז ולאוקמה כנגד ראש תור ברוח מזרחית, ולא סמך לרוח דרומית אילא כנגד פי הסוכה ומאי כנגד ראש תור, כנגד רוח מערבית, כדי שיראה פיתחה של סוכה שווה, ובזו חלוקין, דרז סבר לעשות לה זוית טפי עדיף, ורז כהנא ורז אסי סברי לעשות לה פתח מעולה הניראה כפתח מתוקן טפי עדיף, והילכתא כרז כהנא ורז אסי, חדא דהא אישתיק רז וקיבלה, ועוד דראבא גופיה הכין משמע דסבירא ליה כרז כהנא ורז אסי, דקא אמרינן אין ניתירא אילא בצורת פתח ודוקה זריכה נמי צורת פתח, כי דאהדר ליה רז כהנא לרז אסי דאנא כאידך דראבא סבירא לי, דאמר זריכה נמי צורת פתח, אי אמרת בשלמא אמר ראבא אותו טפה כנגד פתח מעמידו כרז כהנא ורז אסי היינו דעושה לו צורת פתח, דהא יש לו פתח, אילא אי אמרת הכי אמר ראבא אותו טפה מעמידו סמך לדופן אמלעית שהיא דרומית, ופתח סוכה פרוץ ועומד כדצרי רז, כאיזנד (ע' פיה"מ רפ"ו דצרכות) יכול לעשות לה צורת פתח, הילכך הילכתא כרז כהנא ורז אסי, דקאים ראבא כואתהון, ורז כהנא נמי קא אמר כראבא עכ"ל [ויעוין בצעל המאור (לעיל) יש מי שסמך על דרז כהנא ורז אסי לומר שהלכה כמותם ומפרש דצרי רזא בצורת פתח דדופן של רז כהנא ורז אסי ולא נראה לנו כן עכ"ל, ונראה דכוונתו לתשובת רז נטרונאי הנ"ל, ויעוין בהמשך דצרי צבה"מ 'זריכה נמי צורת פתח באותו דופן שלישי סמוך לטפה כמעשה דרז כהנא, ובדופן רביעית לא זריכה ולא מידי וכל מה שתמצא בענין זה דצרי הגאונים וצפירושיהן חוץ מזה אל תסמוך צבה"מ עכ"ל].

ויעוין בהשלמה לקמן בסוגיא דמיגו דהציא צ' השיטות, והכריע דעושה צורת הפתח דדופן השלישית (וכן מבואר בדצריי הכא) והעתיקוהו גם המכתם והמאורות שם, וכן יעוין ברצנו מנוח (פ"ד מסוכה ה"צ) דהציא צ' השיטות (ונטה בשיטת הרמב"ם כרש"י).

ויעוין במאירי בלישנא מליעאה, דנראה מדצריי כשיטת הריב"ז א דאף בעושה צורת הפתח בעינן טפה אלא

מתרתי לסתימת הרוח, או צורת הפתח או טפה שוחק ולצוד דאיכא סתימת רוב הדופן, וז"ל נראה דגם לאידך לישנא דניתרת נמי בצורת הפתח דצחד מינייהו סגי או בצורת הפתח או בטפה שוחק, ג"כ אינו ר"ל דלא ליצעי טפה כלל ברוח שלישיית רק יהא סגי בצורת הפתח לצד, דזה ודאי לצורת הפתח לא מהניא צמקוס דופן, רק ר"ל דטפה שוחק לא בעינן, ובחדא מינייהו ניתרת או בטפה שוחק שנחשב כסתום ע"י זה שרצו של דופן סתום או ע"י צורת הפתח, אבל הא ודאי דצרי רזא אמורים רק לענין הדין השני שנאמר בדופן שלישי דבעינן שיהא כולו סתום, ועל זה הוא דנאמרו תרי לישני דרזא, אבל מזה הטפה שהוא מהלכה משום הכשר דפנות מזה לא איירינן כלל, ופשיטא דדופן ממש בעינן ולא צורת הפתח, וכמו שכתב הר"ן ודוק עכ"ל.

איכא דאמרי אמר רבא וצריכא נמי צורת הפתח - רש"י פי' משמע דתרוייהו בעינן טפה אלל היוצא וקנה בזוית שכנגדו וקנה שעל גביהם קאי מטפה זה לקנה של זוית עכ"ל, ומבואר דעושה את צורת הפתח באותה דופן של הטפה, וכן פי' רוב הראשונים.

אך צפירוש רצנו אברהם מן ההר בסוגין נקט דעושה את צורת הפתח ברוח הרביעית, וז"ל זריכה נמי דתרוייהו בעינן וכן הלכתא, וודאי לצורת פתח עושה ברוח הרביעית, ואיכא מאן דמפרש שעושה צורת הפתח באותו רוח שנתן צו טפה, וזה הצל, דברוח שעושה צורת פתח לא זריק מידי, שאין לך מחינה חשובה יותר מצורת פתח, ומפני שזה הוא דבר פשוט לר"ם לא הוצרך לצאר זה, אלא שכתב וזריק לעשות לה צורת פתח מפני שאין לה שלש דפנות גמורות עכ"ל [וז"ל הרמב"ם (פ"ד מסוכה ה"צ) סוכה שאין לה שלש דפנות פסולה, היו לה שתי דפנות גמורות זו בצד זו כמין גם עושה דופן שיש צרצרו יתר על טפה ומעמידו צפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות ודיו, וזריק לעשות לה צורת פתח מפני שאין לה שלש דפנות גמורות עכ"ל].

ובתשו' רז נטרונאי גאון (גזוי קדם ח"ד עמ' 32) נקט נמי בפשיטות, דלא שייך להצריך צורת הפתח באותה דופן

⁷ ולכאורה מדנקיט הרמב"ם טעמא לפי שאין לה שלש דפנות גמורות' משמע טפי דעושה את צורת הפתח ברוח הרביעית, דאם איתא דעושה את צורת הפתח דדופן השלישית, לכאור' הול"ל לפי שאין הדופן השלישית גמורה [אך מדצריי הראמ"ה משמע דאין כוונתו לדקדק כן מדצריי הרמב"ם, אלא רק דיש לפרש כן בצמיתת דצרי הרמב"ם, ורצנו מנוח שם נטה בכוננת הרמב"ם איפכא] ויעוין עוד צבה"מ להלן צד' הרמב"ם.

⁸ והנה רז נטרונאי גאון לא נחית כלל לדון אי הלכה כרזי סימון וריב"ז אלא רק אי הלכה כרז או כרז כהנא ורז אסי, ונקט דמעשה דרז כהנא אמי כרז כהנא ורז אסי דלעיל דמוקי כנגד ראש תור, ולכאורה תמוה דהא הך רז כהנא עביד טפה שוחק, וע"כ דאמי כרזי סימון וריב"ז א (וע' להלן דבלא"ה ע"כ תרי רז כהנא נינהו) ונראה מדצריי רז נטרונאי גאון, דפירש דצרי סימון וריב"ז א קיימי כרז, אלא דאתו למימר דמצי להרחיק הטפה עד ג' טפחים ולא בעי דיהא כנגד היוצא ממש, והא דמצרכי טפה שוחק, היינו דבעינן טפה שוחק לחומר א כדאיחא בעירובין (ג א) וכדנתבאר לעיל בקושיית תוס' (ד"ה עושה).

בספר המכתם ובכלבו (הל' סוכה סי' ע"א) דהא דנהגו למעבד
צורת הפתח היינו לנוי בעלמא.

**אי דינא דרבא קאי על שתים כהלכתן או על עשויה
כמבוי - הראשונים נחלקו בעיקר מימרא דרבא, אי קאי על
סוכה העשויה כמין גאס, או דקאי על סוכה העשויה כמבוי, או
דקאי על תרוויהו.**

**מדברי רש"י מצוה דקאי על סוכה העשויה כמין גאס דלעיל,
ומשמע דבסוכה העשויה כמבוי, כיון דבעיא פס
ארבעה ומשהו ולצוד דאית בהו שיעור דופן ז' טפחים, לא בעיא
צורת הפתח, וכן נקטו הרי"ד (בפסקים) והרא"ה והריב"ז וכן
נטו בעל העיטור (הל' סוכה ד"פ ע"א) וההשלמה והמכתם
והריטב"א והמאירי (וכ"מ ק"מ בראשית"א סי' תרו) וכן נטה
הרא"ש (סי' ו) מסבא, אלא דלדינא החמיר בזה.**

**ולשיטתם עמדו הנך ראשונים אמאי נקבעה מימרא דרבא
אחר דינא דסוכה העשויה כמבוי, וביארו בזה
בכמה דרכים, הר"ן ביאר דכיון דלרב יהודה אף בסוכה
העשויה כמבוי סגי בטפח, ולדידיה קאי דינא דרבא אף על
סוכה העשויה כמבוי, להכי נקבעה אחר תרוויהו, וקאי על כל
סוכה שדינה בטפח, בין סוכה העשויה כמין גאס לדידן, ובין
סוכה העשויה כמבוי לרב יהודה.**

**והריטב"א תירץ וז"ל ואף על גב דאיכא בתלמודא האידיך
דרבי סימון ביני וביני לא הוי חליצה, דמעיקרא
איירי רבי סימון בטפח שוחק, בחר הכי פריש דמבוי לא סגי
בטפח שוחק ולא נגמר ענין טפח שוחק עד שבא רבא והשלים
דינין שלו ודכוותה בתלמודא עכ"ל, וכעיי"ז כתב הגר"א (סי'
תרל סקי"א) דמאי דאפסקיה משום דבעי לאסוקי למילתיה
ולחלק בין שתי דפנות דעריבן (לצ"ח אמאי בעשויה כמבוי לא סגי
בטפח שוחק).**

**שיטת הראשונים דקאי אתרוויהו - שיטת הרמב"ם (פ"ד
מסוכה ה"ב ע"ג) דדינא לצורת הפתח קאי אתרוויהו, בין**

דסגי בטפח מזומנס, וכתב דמאי למעבד צורת הפתח היכן
שירצה, צרוח השלישית או צרוח הרביעית, וז"ל לי נראה צרוח
לפסוק כלשון אמנעי דניתרת נמי בצורת פתח, וצורת פתח זה
יעשהו או צדופן שלישי או צדופן רביעי ויש אומרים דוקא
באותו שהטפח בו עכ"ל [ובמה דפסק המאירי כלישנא
מליעאה, הוא יחידאה בזה, דכל הראשונים פסקו כלישנא בחרא
דצריכא נמי צורת הפתח ומשום דהוי מעשה רב, ונראה
דסבירא ליה למאירי דרב אשי לא קיבלה מרב כהנא, ופסק
כרב אשי].

**שיטת הראשונים דכל סוכה צריכה צורת הפתח - יעוין
בריטב"א שכתב וז"ל לכולי עלמא כל היכא דעביד דופן
בת שבעה טפחים תו לא בעי צורת פתח שאין צורת פתח חיוז
שאפילו נכנסין לה דרך ארוכה כשרה ושלח כדעת רבים עכ"ל,
ומצוה דהנך רבים פירשו דלעולם כל סוכה טעונה
צורת הפתח.**

**ונראה מדברי הריטב"א, דלשיטת הנך ראשונים, אף היכא
דסתומה כולה מד' רוחות ונכנסין לה דרך ארוכה נמי
לא מהניא, דמתנאי סוכה דיהא לה פתח עם צורת פתח, ואין זה
משום חסרון סתימה, ולכאורה היינו משום דכן צורת דירה
(ויעוין להלן בסמוך מדברי הרא"ה) וז"ל בעל העיטור (הל' סוכה ד"פ
ע"א) וכל סוכה שיש לה ג' דפנות שלימות בהכשר אעפ"י שיש בה
רוח אחת כשרה זו' ואחת ארוכה כמה כשרה כל הסוכה בלא
צורת הפתח ואם בא לעשות סוכה ד' דפנות בלא פתח ונכנס
שם דרך ארוכה כשרה עכ"ל יעוין שם, ויעוין עוד במאירי.**

**והיראים (סי' תכ"א) כתב וז"ל מזה שיעשה לה צורת פתח דתניא
תשבו כעין תדורו אלמא כעין דירה בעינן עכ"ל,
ומשמע דלסוכה בעינן דירה הוי הידור מזה דאית לה
צורת דירה טפי [ואשכחנא דין הידור מזה כעיי"ז
ב"ד ואכ"מ].**

**והראב"ה (סי' תרו) כתב היכא דאיכא שלש מחילות או ארבע
אין צריך צורת הפתח אלא לנוי בעלמא, כדאמרין
עשה לפניו סוכה נאה וכו' ולכך הנהיגו לעשותן עכ"ל וכ"ה**

¹ וכן נקט בשו"ת מים עמוקים (סי' ד') בשיטת הרמב"ם וז"ל י"ל דהרמב"ם וז"ל ס"ל לצורת פתח דמנריך רבא אינה לתשלום שיעור משך סוכה כדמפרש
ריב"א וראשית"א (סי' תרו) ולא לתשלום כל הדופן כדמפרש רש"י וז"ל אלא מפני שאין שם ג' דפנות גמורות ואין עליו צורת בית דירה אלא כדבר
פרוץ בעלמא משום הכי צריך לעשות לאותה סוכה צורת פתח כל דהו באיזה מקום שירצה בין צדופן הד' שהוא פרוץ כלו בין צדופן הג' מהטפח והלאה
כדי שתראה בזה כצורת דירה עכ"ל.

² הגהה בדרכי משה (השלם סי' תרל) הביא לשון הר"ן (דהתיק לשון הריטב"א הנ"ל) דכל דאיכא דופן ז' טפחים אי"ל צורת הפתח, וכתב וז"ל והמגיד משנה
כתב פרק ד' דכל שיש לו שלש מחילות שלימות פשיטא שאינו צריך צרוח רביעית אפילו צורת הפתח עכ"ל (המ"מ) ומשמע ק"מ דשלש מחילות
שלימות מיהא בעינן דלא כהר"ן, והכל בו כתב כדברי המגיד משנה דאם יש לו שלש מחילות לא בעינן צורת הפתח ברביעית כו' עכ"ל, אולם כדברי העיטור
לפינו חיוזין לכאן דאין זה דקדוק, דהרי העיטור נמי נקט לישנא דשלש דפנות שלימות ואעפ"כ סיים דסגי בז' טפחים כדברי הריטב"א והר"ן [ולשון
המגיד משנה 'שלש דפנות גמורות' וכו' אף אין לחלק בין שלימות לגמורות, והדרכי משה גופיה העתיק בשמו 'שלימות', משום דהיינו הך (וארבעה לישנא
דגמורות מני טפי להתפרש גמורות בשיעורן)].

להנך ליסני דרצא דלורת פתח צסוכה העשויה כמצוי וכתב דאין לנו סוכה שזריכה לורת פתח אפי' דרצנן אלא זו העשויה כמצוי עכ"ל [ויעוין משנ"ת לעיל צשיטתו] וכן ציאר הגר"א צשיטת הרי"ף (הו' לעיל) וכן משמעות הרי"מ מלוניל ופסקי הרי"א ז.

וכן הציא רבינו ירוחם (נ"ח ח"א דני"ד ע"ג) צשס יש פוסקים וז"ל יש מהפוסקים שכתבו שמאחר דעריצן השני דפנות העשויות כהלכתן כלומר מאחר שדצוקות זו לזו שאינם עשויות כמצוי מפולש שרי לדופן שלישי צטפח שוחק ולא צעיא לורת פתח, דלא קאי מימרא דרצא דלזריכה נמי לורת פתח אלא אסוכה העשויה כמצוי עכ"ל (ויעו"ש דדחה הך שיטה והכריע דקאי אתרווייהו וכתב דכן שיטת רוב הפוסקים).

והריטב"א הציא שיטה זו צשס מקלת המפרשים, אך הקשה הריטב"א דהא להדיא איתא בצמוך דרצ כהנא עבד טפח שוחק ולורת הפתח כלישנא צתרא דרצא, וטפח שוחק ע"כ היינו צסוכה העשויה כמין גאס, דצסוכה העשויה כמצוי צעינן פס ארצעה, וז"ל הריטב"א הני לישנא דרצא מסתצרא דאטפח שוחק דאתמר צמתניתין וצדרצי סימון קיימי כדפרישנא, וכן מוכח מעוצדא דרצ כהנא דעבד טפח שוחק ולורת פתח כלישנא חדא דרצא דאלמא לא קאי רצא אהוא דמצוי מפולש דצעי פס ארצעה ומשהו כדעת מקלת המפרשים ז"ל, אלא ודאי אקמייתא קאי עכ"ל.

אולם מדצרי הרי"מ מלוניל והרי"א ז מצואר דצאמת רצא פליג אדרצי סימון וריצ"ל דאף צעשויה כמצוי לא צעיא פס ארצעה, וללישנא קמא צעיא רק לורת הפתח, וללישנא מציעאה צעיא טפח שוחק או לורת הפתח, וללישנא צתרא צעיא תרווייהו טפח שוחק ולורת הפתח.

וז"ל הרי"א ז (ה"ז ח') היו שתי הדפנות זה כנגד זה ודומין למצוי המפולש, עושה דופן שלישי ציניהן טפח ומשהו ומעמידו צפחות משלשה סמוך לאחד מן הדפנות, והרי הוא כסתום, והאזיר שמאותו טפח עד דופן האחר שהוא שלשה או יותר משלשה צריך להתיירו צלורת פתח, ומז"ה מצריך (צסוכה העשויה כמין גס) צסוכה העשויה כמצוי פס ארצעה ומשהו, ומעמידו צפחות משלשה סמוך לדופן, ואין שיטת התלמוד כדצרידו¹ כמצואר צקונטרס הראיית, לורת פתח שאמרנו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, ואינה מתרת אלא קצת דופן שלישי צסוכה העשויה כמצוי כעניין צציארנו, אבל כל דופן השלישי אינה מתרת כו' עכ"ל.

צסוכה העשויה כמין גאס וצין צסוכה העשויה כמצוי (וכ"כ הראמ"ה) וכ"כ הרי"ף גיאות (עמ' נה) וז"ל האי דרצא צין על שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח וצין על סוכה העשויה כמצוי עושה פס ארצעה חוזרת, דפס ארצעה גופו של מצוי צמקום טפח צצראשונה עומד ומתוך שאין הדפנות מעורצות מצריכו פס ארצעה, וכשס שזו צריכה לורת פתח כך זו צריכה לורת פתח, ולכך אחרו דצרי רצ עד שהזכירו שתיים, ומעשה דרצ אשי דאשכחיה לרצ כהנא דעציד טפח שוחק ולורת פתח צסוכה המעורצין דפנותיה היה מעשה ולא צעשויה כמצוי ואין מעכצ מהיות דצרי רצא עומדין על זה ועל זה דמעשה שהיה כך היה עכ"ל.

והובא צעיטור (ד"פ ע"א) צשס איכא מ"ד וז"ל צהא דרצא איכא פלוגתא ציני רצוותא איכא מאן דאמר מדאמר מאי שנא הכא דסגי צטפח שוחק ומאי שנא התם גצי מצוי דצעינן פס ארצעה ש"מ כהדדי ניניהו וצסוכה העשויה כמצוי צעינן פס ארצעה ולורת הפתח כו' עכ"ל, וכן הוצא צרא"ש (סי' ו') וז"ל יש אומרים מדקאמר הגמרא מאי שנא התם דסגי ליה צטפח שוחק ומאי שנא הכא וכו' ומשני גמרא התם דאיכא שתי דפנות דעריצן סגי צטפח שוחק וכו' אלמא יתרון התיקון צמחילות גרועות דלא עריצן משוי אותן למחילות טובות להתיר צתיקון גרוע ושקולין הם לענין לורת הפתח עכ"ל, וכן דעת הסמ"ג (עשין מג) והסמ"ק (עשין ג) וכ"כ הריטב"א דאפשר דרצא אתרווייהו קאי (ויש מקום לפרש כן אף צשיטת רש"י).

וכן דקדק הרא"ש (לקמן סי' ו') מדצרי הרי"ף דהשמיט דינא דמיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין צבת, וציאר הרא"ש דכיון דקי"ל דלזריכה נמי לורת הפתח, תו ליכא נפק"מ צהך מיגו, דצלא"ה הויא דופן מעליא לענין צבת, ואס איתא דצסוכה העשויה כמצוי לא צעינן לורת הפתח, היה לו להרי"ף להציא הך דינא דמיגו לענין סוכה העשויה כמצוי [ויעוין לעיל ולהלן מדצרי הגר"א צשיטת הרי"ף] וכתב הרא"ש (סי' ו) דאע"ג דצצרא קמייתא דלא קאי אלא על סוכה העשויה כמין גאס 'יותר חזקה וצריאה' אך כיון דהרי"ף והרמב"ם מחמירין אית לן למיזל צתרייהו, וכ"כ רבינו ירוחם (נ"ח ח"א דני"ד ע"ג) דכן שיטת הרי"ף וכן הלכתא, ויעוין להלן צשיטת צעל המאור.

שיטת הראשונים דקאי רק על סוכה העשויה כמצוי - צצצלי הלקט (סי' שלו) הציא צשס הריצ"ן דהך דינא קאי רק על סוכה העשויה כמצוי דסמיק ליה, אך סוכה העשויה כמין גאס לא צעיא לורת הפתח, וז"ל רבינו יהודה צר' נתן ז"ל פי'

¹ כפה"ב כוונתו דכיון דנקטינן מילתא דרצא צתיר סוכה העשויה כמצוי, אלמא עליה קאי, וכיון דאמר' דרצ כהנא עציד טפח שוחק ולורת הפתח כרצא, ע"כ דצסוכה העשויה כמצוי נמי סגי צטפח, וכנ"ל.

והנה לשון רש"י צתרי ליסני קמאי דעושה לורת הפתח על פני כל הדופן, וכן משמעות דצריו בלישנא צתרא, וכן נקטו הראשונים בכוונתו דאף בסוכה גדולה צעינן לורת הפתח על פני כולה [יעוין צריטצ"א וצעיטור (ד"פ ע"א) וצראצ"א (סי' מרו)] ויעוין עוד בלשון הרא"ש^ט, וכן מוכח לכאורה מדברי הרא"ש (סי' ז') דציאר השמטת הרי"ף דין מיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת, וציאר הרא"ש דכיון דקי"ל לצריכה נמי לורת הפתח תו לא צעינן מיגו, דדופן מעליא היא, ואם איתא דסגי בצורת הפתח דד' טפחים אכתי צעינן למיגו [ויעוין עוד בהשלמה וצמאורות וצמכתם בסוגיא דמיגו שם, ויעוין צריטצ"א שם וית' עוד להלן].

והראב"ה (שם) תמה ע"ד רש"י, דאי צעינן לורת הפתח על פני כל הכותל, א"כ הויא מחיצה מעלייתא, ולא צעינן כלל טפח (והעמקו דצרי הראב"ה בצמרכי סי' תשל"א ובהג' מי' פ"ד ה"צ) ומסיק הראב"ה 'נראה כאשר צינתי מדברי רבינו יצחק בר אשר דלא צעינן לורת הפתח כנגד כל הדופן אלא שיהא צין הקנים העשויים לצורת הפתח רוחצ ארבעה טפחים' שיעור הפתח ומשוך מן הטפח העומד צמקאוע פחות משלשה דהוה ליה טפי משצעה טפחים ומשהו שהוא כדי הכשר סוכה', וכה"ק ע"ד רש"י בצפר לרור החיים (למלמד הרשב"א דרך ו' סי' א') דע"כ סגי צד' טפחים דאי כנגד כל הדופן לא צעינן כלל טפח.

ובע"ז הקשה הריטב"א (ל"ק) צשם תוס' וז"ל האי לורת פתח דקאמר פרש"י כנגד כל הדופן כו' והקשו עליו בתוספות אם כן דופן גמורה היא זו דהא בכל דוכתא אפילו צדיני תורה לורת פתח סתימה גמורה היא ומאי רבותא דגמרינן גבי סוכה צדופן זה של טפח, ופירשו דצריס כפשוטן לצורת פתח של ארבעה טפחים, והוי כאלו הכלל סתום ואף על גב דפרוך שלו מרובה על העומד וכן עיקר עכ"ל^י.

הרי דשיטת רש"י ומשמעות הרא"ש צדענין לורת הפתח על פני כל הדופן, ושיטת הריצ"א והראב"ה והריטב"א

וז"ל הר"י מלוניל, אינה ניתרת אלא בצורת פתח, קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, והלכה צריכה טפח שוחק בסוכה העשויה כמצוי והנשאר יעשה צו לורת פתח עכ"ל.

בשיטת בעל המאור - צעל המאור (לעיל) הוכיח דהלכה כרבי סימון בסוכה העשויה כמין גאס וז"ל נראין דצרי הרי"ף ז"ל שלא הזכיר כלל דצרי רב ולא דצרי רב כהנא ורב אסי וסמך לו על ר' סימון א"ר יהושע צן לוי מעובדא דרב אסי דאשכחיה לרב כהנא דעביד ליה טפח שוחק ועביד ליה לורת פתח ולא תמנא בכל השמועה כולה טפח שוחק אלא דצרי ריב"ל בצד, ובסוכה העשויה כמין גומא היה מעשה זה של רב כהנא ולא בסוכה העשויה כמצוי, וכיון דקי"ל בכל מקום מעשה רב עדיפא דריב"ל וכוותיה קי"ל בין סוכה העשויה כמין גומא ובין סוכה העשויה כמצוי, ובסוכה העשויה כמין גומא צריכה טפח שוחק וצריכה נמי לורת פתח צאותו דופן שליטת סמוך לטפח כמעשה דרב כהנא כו' עכ"ל, וריהטת לשונו צסו"ד 'בסוכה העשויה כמין גומא צריכה טפח שוחק וצריכה נמי לורת פתח צאותו דופן שליטת סמוך לטפח' משמע לכאורה כשיטת רש"י ודעמיה, דרק בסוכה העשויה כמין גאס צעינן לורת הפתח.

אך צחידושי הר"ן צעירוצין (יא צ) כתב וז"ל הקשה הרז"ה ז"ל מדאמרינן צפ"ק דסוכה סוכה העשויה כמצוי עושה פס ארבעה ומעמידו צפחות משלשה סמוך לדופן, ואמרי' עלה דצריכי נמי לורת פתח כו' עכ"ל, ואם אינו ט"ס וכוונת הר"ן לצנו זרחה הלוי צעל המאור, הרי דנראה מלשונו דצרי רבא קיימי עכ"פ גם על סוכה העשויה כמצוי, והוא כשיטת הרמב"ם וכדנקטו הראשונים בשיטת הרי"ף.

שיעור צורת הפתח - הראשונים נחלקו בשיעור לורת הפתח דצעינן, האם צעינן דתהא על פני כל הדופן, או דסגי בצורת הפתח דד' טפחים (וימתן דסגי בג' טפחים וכדלהלן בהערה) ויש לדון צזה הן בסוכה העשויה כמין גאס והן בסוכה העשויה כמצוי.

^ט הפרי מגדים (א"א סי' תרל"א וסי' תרל"א סק"ד) והלבושי שרד (סי' תרל"א צ) נקטו בכוונת הטוש"ע והמג"א (סי' תרל"א סק"א) דהא צדעי להעמיד הקנה כנגד סוף הכותל היינו דוקא בסוכה קטנה, אף בסוכה גדולה סגי בצורת הפתח דד' טפחים (כשיטת הראב"ה ודעמיה צסוגין) והשאר כשר מדין פסל, וכ"ה צמשנ"צ (סי' תרל"א סקט"ו) וכן נטה צשער הציון (סי' תרל"א סק"צ) יעו"ש אף החזו"א (סי' עה סק"ח) כתב דמשמעות רש"י והטור והרא"ש דאף בסוכה גדולה צעינן לורת הפתח על פני כולה יעו"ש עוד, והוא כדנקטו הראשונים צסוגין צדעת רש"י.

^י הביכורי יעקב (סי' תרל"א סק"ה) הגיה בלשון ההגהות מיי' שהעתיק דצרי הראב"ה שלשה טפחים, וכן הוגה בגליון הר"ן (ומוכר צביכורי יעקב צס) יעו"ש דהאריך אף אחר דגם צראב"ה לפנינו וצמרכי איתא ד' טפחים וכן הוא צריטצ"א (העמק להלן) קשה להגיה צכולן, וכן נקט הפרי מגדים (סי' תרל"א צהקדמה ומשנ"צ סק"ה) דצעינן לורת הפתח (וע' עירוצין יא צ) יעו"ש ויעוין צחזו"א (סי' עה סקט"ו).

^{יא} אולם חלוקה קושית הריטב"א מקושית הראב"ה וצרי החיים, דהריטב"א העמיד הקושיא ללישנא קמא, דלפירש"י עושה חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן, והקושיא דא"כ מאי קולא דדופן שליטת, הא הויא מחיצה גמורה דמהניא בכל דוכתא, וצוה מצואר היטב דהקושיא רק לדצרי רש"י דצעי לורת הפתח על פני כל הדופן, אף אי סגי צד"ט הא איכא קולא, דנמנא דליכא מחיצה דז' טפחים כלל, אולם הראב"ה וצרי החיים העמידו הקושיא

גדולה, דבלא לורת הפתח הוי פרוץ מרובה, צעינן לורת הפתח, ולעולם לורת הפתח אינה פחותה מד' טפחים כשיעור פתח, אך אה"נ היכא דאף צירוף לורת הפתח אכתי הוי פרוץ מרובה, צעינן לורת הפתח תשלים לעומד מרובה.

האם צורת הפתח מועלת בדפנות סוכה - נחלקו הראשונים האם לורת הפתח מועלת בדפנות סוכה, ומאינו צוה ג' שיטות, הא' לורת הפתח מועלת בסוכה ואף מדרבנן, הב' לורת הפתח מועלת בסוכה מדאורייתא אך מדרבנן לא מהניא, הג' לורת הפתח אינה מועלת בסוכה מדאורייתא.

הראב"ה (סי' תרו) נקט בפשיטות לורת הפתח מועלת בסוכה ככל מחינה ותמה ע"ד רש"י להלכה לורת הפתח על פני כל הדופן שאם כן לא היה צריך טפח, דכלל מקום חסובה לורת הפתח במקום הדופן, לגבי כלאים צפרק קמא דעירובין גבי נעץ ארבעה קונדסין צארבע פינות השדה ומתח זמורה על גביהם, וכן לגבי שבת כו', ומשמע לורת הפתח חשיבא כמחינה מעלייתא בכל דפנות הסוכה, וכן נראה מדברי הריטב"א בשם תוס' דתמהו ע"ד רש"י ד"לס כן דופן גמורה היא זו דהא בכל דוכתא אפילו צדיני תורה לורת פתח סתימה גמורה היא ומאי רבותא דגמרינן גבי סוכה דדופן זה של טפח, וכן מצואר דצברי רבנו אברהם מן ההר, שכתב דע"כ הך לורת הפתח היינו צרוח רביעית, דאי דדופן שלישי כיון דאיכא לורת הפתח לא צעינן כלל טפח שאין לך מחינה חסובה יותר מלורת הפתח, וז"ל וודאי לורת פתח עושה צרוח רביעית, ואיכא מאן דמפרש שעושה לורת הפתח צרוח שנתן בו טפח, וזה הבל, דצרוח שעושה לורת פתח תו לא צריך מידי שאין לך מחינה חסובה יותר מלורת פתח עכ"ל.

אך צשיטת הראשונים דצעינן לורת הפתח על פני כל הדופן, חזינן לורת הפתח לא מהניא בדפנות הסוכה, וכן הוכיח הר"ן מדברי רש"י וז"ל מדבריו וז"ל ל"ל שאין לורת הפתח מתיר צשתי דפנות של סוכה אף על פי שהוא מתיר לשבת ולכלאים כדאיתא פ"ק דעירובין (שם) שאם אתה אומר כן להאי ליטנא קמא דרבא מאי קולא דדופן שלישי דאמרי' זה אפי' טפח כיון שיש צוה לורת הפתח על פני כולה אי הכי אפילו צשתי דפנות הוא מתיר אם אתה אומר דדופן סוכה כדופן צשתי לענין לורת פתח עכ"ל, והוסיף הר"ן דהכי מוכח נמי מליטנא צתרא דלריכה נמי לורת הפתח, והרי כיון דאיכא טפח שוחק ולצוד ואיכא נמי

דסגי צורת הפתח דד' טפחים, וכן נראה דעת צעל העיטור (ד"פ ע"א) שכתב וז"ל עושה טפח שוחק ומעמידו צפחות מג' סמוך לדופן ואח"כ נוטל קנה אחת לצורך פתח אמה או שתיים רחוק מאותו טפח ונותן קנה אחד כו' ורש"י פירש לורת הפתח כנגד כל אורך הדופן עכ"ל [וכע"ז] לשון הארחות חיים (ה"ל סוכה סי' ד') פר"ש ז"ל לורת פתח כנגד כל הדופן, ויש אומרים דלא צריך לאלא נועץ קנה אחד צרחוק אמה או יותר מאותו טפח כו' עכ"ל] ולכאורה מאי דנקטי אמה או יותר או שתיים ל"ד, ועיקר כוונתם דלא צעינן על פני כל הפתח, ואה"נ דסגי צד' טפחים.

והר"ן הביא דברי רש"י וכתב וז"ל מדבריו וז"ל נראה לי שאין לורת הפתח מתיר צשתי דפנות של סוכה אף על פי שהוא מתיר לשבת ולכלאים כדאיתא פ"ק דעירובין שאם אתה אומר כן להאי ליטנא קמא דרבא מאי קולא דדופן שלישי דאמרי' זה אפי' טפח כיון שיש צוה לורת הפתח על פני כולה אי הכי אפילו צשתי דפנות הוא מתיר אם אתה אומר דדופן סוכה כדופן צשתי לענין לורת פתח עכ"ל ויעוין שם ככל דבריו ויעוין עוד צחי' הר"ן בעירובין (יא ז) צשם הרז"ה [ומצואר דנחלקו רש"י והראשונים האם לורת הפתח מועלת בדפנות סוכה, ויעוין להלן צשיטות הראשונים צוה].

שיעור צורת הפתח בסוכה העשויה כמבוי - צפשוטו כל הנידון אי צעינן לורת הפתח על פני כולה או דסגי צד' טפחים היינו צסוכה העשויה כמין גאס, דצוה י"ל דסגי צורת הפתח דד' טפחים להשלים שיעור דופן דו' טפחים, אך לסוצרים דצעי לורת הפתח אף צסוכה העשויה כמבוי, ולשיטת רוב הראשונים דעושה לורת הפתח צאותה דופן, ע"כ דצעי לורת הפתח על פני כולה, דהתם הא שיעור דופן איכא צלא"ה ע"י פס ארבעה ולצוד.

אך לשון הריטב"א אפשר דהא דמצוי כאידך והכי קאמר דבר מפס ד' ומשהו צעינן צסוכה גדולה מיהת אף לורת פתח של ד' טפחים שכך הוא שיעורא בכל מקום עכ"ל, וצפשוטו משמע דגם צסוכה גדולה מאד, דאף צירוף לורת הפתח אכתי הוי פרוץ מרובה, נמי סגי צורת הפתח דד' טפחים, אך מסבירא הדבר תמוה לכאן, דהא שיעור דופן איכא צלא"ה ע"י פס ארבעה ולצוד, אלא דיס מקום להלכה לורת הפתח לצרף הפס לדופן שכנגדה, או עכ"פ להשלים הדופן לעומד מרובה, אך מה ענין לורת הפתח דד' טפחים, ויתכן דכוונת הריטב"א דצסוכה

לדינא לליטנא צתרא, דצעי טפח שוחק ולורת הפתח, וצוה הקשו דאי צעיד לורת הפתח, תו לא צעי כלל טפח, וסגי צוה"פ גרידא [ואין הקושיא מאי קולא דדופן שלישי, אלא הקושיא אמאי צעי כלל למעצד הך טפח] והר"ן הקשה צ' הקושיא, אך מדברי הר"ן מצואר דהך קושיא קשיא אף לו"ל דברי רש"י, ואף את"ל דליטנא צתרא סגי צורת הפתח ד' טפחים (וכמצואר באמת דצברי הר"ן דצבירא ליה דל"צ סגי צד' טפחים) ורק לל"ק העמיד קושייתו על דברי רש"י [ויעוין צחי' דושי הר"ן בעירובין (יא ז) צשם הרז"ה] ודברי הראב"ה דתלה קושייתו דצברי רש"י צ"צ לכאן ונתבאר צאורך צמק"א.

נורת הפתח הרי איכא דופן ז' טפחים, ואם איתא לנורת הפתח מועלת בדפנות סוכה, מאי קולא דדופן שלישיית.

ומסיק הר"ן ז"ל אלא ודאי אין נורת פתח מתיר ומשלים שיעור דופן בסוכה אלא בדופן שלישיית בלבד דמחמירין בהא בסוכה משצת כשם שהחמירו בה לענין עמוד גבוה י' דבעינן מחילות הניכרות כדאמרינן לעיל אף על גב דלא אמרינן הכי לענין שבת, וכשם שהחמירו בנורת פתח עלמנו של דופן שלישיית להך לישנא קמא דרבא דבפ"ק דעירובין לא יהיבין שיעורא לקנה של נורת פתח כו' וחשבינן ליה התם כסתום בין לענין שבת בין לכלאים ורבא בעי הכא כלישנא קמא חזי טפח מכאן וחזי טפח מכאן כו' וכן נראה ממה שכתב הרב אלברגילוני ז"ל בספר העתים ובשם גאון שאין נורת פתח מועיל להשלים שיעור דופן בשתי דפנות הסוכה.

והנה הר"ן דימה הך דינא להא דלא מהני גוד אסיק למחילות סוכה, ויעוין בר"ן לעיל (ד, ב, ג) מדפה"ר שכתב ז"ל כי אמרינן בגמרא כי אנטריך הלכתא לגוד וללבוד ולדופן עקומה מאן דמני גוד אסיק בהדייהו לענין שבת איתמר דלגבי סוכה ליכא גוונא דנימא בה גוד אסיק דהא מסקינן דאפי' על שפת הגג פסולה עכ"ל, ומשמע דמדאורייתא לא מהני, ולפ"ז משמע לכאן דה"ה הכא הוי מדאורייתא (אף דלשון הר"ן הכא דמחמירין בהא כו' כשם שהחמירו בה לענין עמוד וכשם שהחמירו בנורת פתח עלמנו כו' משמע קצת דהכא אזיל דהויא חומרא דרבנן וא"מ) וכן נקט בפשיטות בביתאור הלכה (סי' תרל"ב) דלדברי הר"ן לא מהני מדאורייתא, ויעוין באחריו.

ויעוין עוד בחידושי הר"ן בעירובין (יא ב) ז"ל הקשה הר"ה ז"ל מדאמרי' בפ"ק דסוכה סוכה העשויה כמבוי עושה פס ארבעה ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן, ואמרי' עלה דלריכי נמי נורת פתח, ואם איתא לנורת פתח מהניא כמחילה ואפי' במקום שהפרוץ מרובה כיון דסוף סוף אית ל' למעבד נורת פתח [יעשה נורת הפתח] לכל המחילה, ותירץ דכי אמרי' לנורת פתח מתרת בארבע רוחות דוקא גבי שבת, אבל גבי סוכה כיון דמנין דפנות ילפינן מקרא דפנות גמורות בעינן שתהא מחוצרת להן בדבר שהוא מחצבין בנורת פתח אבל שתי הדפנות אין נורת פתח מחצבין, וכן כתב הרב הנשיא אלברגילוני ז"ל עכ"ל, ויעוין עוד להלן בגדר הדברים.

אולם לקמן בסוף פירקין (יט א) רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא מסכך על גבי אכסדרה שאין לה פלימין אמר ליה לא סבר מר הא דאמר רבא יש לה פלימין כשרה אין לה פלימין פסולה אחוי ליה נראה מצפנים ושוה מבחוץ אי נמי נראה מבחוץ ושוה מצפנים דאיתמר נראה מבחוץ ושוה מצפנים נידון משום לחי, ותמהו החוס' שם, תימה היאך הוא מועיל בסוכה כיון דלא מינכר מצפנים שלישיית של טפח דאי משום מיגו חדא דאטו מי לא עבד רב כהנא סוכה אלא בשבת ועוד דלשלישיית דאורייתא לא מהני מיגו.

ויעוין ברא"ש שם דתי' בתירוץ קמא ז"ל ויש לומר דמיירי כשעשה נורת הפתח לדופן השלישיית ורב כהנא דהכא לטעמיה דאמר לעיל (בסוגין) ונריכא נמי נורת הפתח וכיון דהוה ליה נורת הפתח מדאורייתא סגי לה בהכי דבכל מקום נורת הפתח חשיב כמחילה ולא בעי טפח שוחק אלא מדרבנן, הלכך מהני ליה נראה מבחוץ מיגו דמהני לענין שבת מהני הכא כל שצעת ימי הסוכה עכ"ל, ומבואר דדברי הרא"ש (עכ"פ להך תירוץ) דמדאורייתא נורת הפתח מועלת בסוכה, ומשמע דמהניא בכל הדפנות ואף בשתיים כהלכתא, וכדנקט בלשוננו 'דבכל מקום נורת הפתח חשיב כמחילה' (וע' תוספת ביכורים סי' תרל סקט"ו) ומשה"ק הראשונים דא"כ אמאי בעי טפח שוחק, ביאר הרא"ש דהיינו מדרבנן, דמדרבנן החמירו ללא מהניא נורת הפתח בסוכה, ואף בדופן שלישיית".

ובירושלמי (ה"א ד"א ע"א הו' ברא"ש סי' ח') יש דברים כשרים בסוכה ופסולים במבוי כשרים במבוי ופסולים בסוכה, דוקרנין כשרים בסוכה ופסולין במבוי ותני כן הביא ארבעה דוקרנין וסיכך על גביהן בסוכה כשר ובמבוי פסול כו' ולקמן שם (ד"ג ע"ב) רשב"ל בשם רבי יוסי בן חנינא נעץ ד' קנים בארבע זויות של כרם וקשר גמי מלמעלן מציל משם פיהא כו' רבי בון ורבי בון צעון קומי רבי זעירא פאה מהו שתליל בסוכה, אמר לון פיהא מללת בסוכה, סוף סוף מהו שיטיל בסוכה אמר לון אין סוף סוף מציל בסוכה, מה בין זה לזה זה נעשה לכך וזה אינו נעשה לכך, א"ר אבהו כל אילין מילייא לענין משא ומתן הא להורות אסור להורות מה אם סוכה קלה את אמר אסור שבת החמורה לא כל שכן כו', ועמדו האחרו' דמבואר מדברי הירושלמי לנורת הפתח מועלת בסוכה אף בד' רוחות, אלא דרבי אבהו מסיק דמ"מ אין מורין כן.

כ" והנה ללישנא מציעאה דניתרת נמי בנורת הפתח, שיטת רש"י והרא"ש דסגי בחדא מינייהו ואי עביד נורת הפתח לא בעי טפח כלל, ויש לדון להך לישנא אי מהניא נורת הפתח גם בשאר דפנות הסוכה או רק בדופן שלישיית, ולשון הרא"ש שם הברייתא הזכירה טפח כל שכן נורת הפתח דחשיב מחילה לענין שבת וכלאים עכ"ל, ויש שדקדקו דמהני דוקא ברוח שלישיית, דמשמע דדוקא אחר דשנינו בבבלייתא דמהני טפח, אמרי' כל שכן דמהניא נורת הפתח דמעליא טפי, אך בשאר דפנות הסוכה ל"מ נורת הפתח.

(ס) גבי שבת ללא מהניא לורת הפתח היכא דפרוץ מרובה על העומד, ומשום דס"ל דגם לענין דין רשות היחיד לשבת צעינן מחילות ממש יעו"ש].

האם הסכך מהני לצורת הפתח - הראב"ה (שם ס' תרו) כתב וז"ל נראה שאם מגיעים שני קנים העומדים ללורת הפתח עד הסכך שאין צריך קנה על גביהן³³, להסכך הוא במקום קנה על גביהן, ולא דמי לפתחי שימאי דלית ליה תקרה שאינו חשוב פתח, כדאמרין בפרק קמא דעירובין, דהתם אין עליהם כלום מלמעלה עכ"ל, והעתק במרדכי (ס' תשל) ובהגה"מ (פ"ד מסוכה ה"ג) והובא ברמ"א (ס' תרל ס"ב) [וכ"כ הריטב"א בשם תוס' וז"ל עוד כתבו דפתח זו לא בעיא קנה על גביהן דצסכך סגי ופי סכך יורד וסותם עכ"ל] ותמהו האחרו' בדברי הירושלמי (ה"ל) פשיט רבי זעירא דאין סוף סכך מזיל צסוכה מדין לורת הפתח כיון דלא נעשה לכך.

ויעוין צביאור הגר"א (ס' תרל סק"ו) דתירץ וז"ל ויש לומר דצבירא ליה דגמ' דידן פליג על הירושלמי דאמרין בפ"ק דעירובין (טו א) דוקא צפתחי שימאי ולא משני בשלא נעשו, ועוד (בעירובין) שם צפתחות דכולי עלמא לא פליגי כו' [דמחילה העומדת מאליה היא מחילה] ועיין לעיל ס' ס"ב ס"ג [מחילה העומדת מאליה דהיינו שלא נעשית לשם מחילה כשרה] ולורת הפתח לכולי עלמא משום מחילה עכ"ל [ויעוין צחזו"א (ס' קיא סק"ה) מש"כ בדברי הירושלמי והגר"א].

והנה הרמ"א העתיק דברי הראב"ה לענין לורת הפתח בדופן שלישית (צצירוף טפח שוחק) אולם בדברי הראב"ה גופיה מצויר דס"ל ללורת הפתח היא דופן מעליה ומתרת בכל פנות הסוכה וכנ"ל.

ויעוין צביאור הלכה (ס' תרל ס"ו) דעמד בהא דפסלין (לעיל ד' ב) סיכך ע"ג ד' קונדסין וכתב דמשמע התם דפסול מדאורייתא, ותמה לשיטת הרא"ש ללורת הפתח כשרה מדאורייתא צסוכה, אמאי לא מכשרין מדאורייתא מדין לורת הפתח, ותירץ דאפשר דצבירא ליה להרא"ש דק"ל כדברי

בגדר דינא דלא מהניא צורת הפתח לדפנות הסוכה - משמעות הר"ן ללורת הפתח לא מהניא לדפנות סוכה מדאורייתא וכנ"ל, וצ"צ גדר הדברים, דמאי שנא ממחילות שבת וכלאים דמהניא לורת הפתח.

והנה הר"ן צסוגין דימה להא דלא מהני פנות גוד אסיק למחילות סוכה משום דצעינן מחילות הניכרות, ולעיל צסוגיא דעמוד ציאר הר"ן טעמא משום דמילתא משום דלסוכה צעינן 'מחילות הניכרות כעין דירה', ומשמע דאף גוד אסיק ולורת הפתח מועילות לענין גדירת רשות, אך לסוכה צעינן נמי שם דירה, ולאשוויי דירה צעינן מחילות הניכרות [והר"ן בעירובין הביא בשם הרז"ה דטעמא דמילתא 'כיון דמנין דפנות ילפינן מקרא דפנות גמורות צעינן'].

ובחידיושי רבינו חיים הלוי (פט"ו משנת) ציאר צשיטת הרמב"ם וז"ל נראה דדעת הרמב"ם היא, דאע"ג ללורת הפתח דין מחילה זה ומועלת להפסיק ולהתיר בכלאים, מ"מ אינה משלמת שיעור מחילה, והיכא דצעינן ע"כ המחילות לא מהני לורת הפתח, והרי לענין סוכה הוא זה מפורש בהסוגיא דצריכה נמי לורת הפתח וקשה דא"כ למה לנו פס ד' המשלים דין מחילה מתורת לצוד ותיפוק לן ללורת הפתח בעלמא דין מחילה זה, וכן צסוכה העשויה כמין גאם דעושה פס טפח ומשהו ומעמידו צפחות משלשה כי היכי דתהוי מחילה ארבעה וצריכה נמי לורת הפתח ג"כ קשה דלמה לי מחילת ד' והלא לורת הפתח בעלמא נחשבת מחילה, אלא ודאי חזינן מזה ללורת הפתח אינה מועלת רק להחשב כולו מוקף מחילה, וממילא דמועיל צסוכה העשויה כמזוי לצרף את הדופן השלישי להשנים, וכן צסוכה העשויה כמין גאם מועיל שתהא הסוכה מוקפת כולה שלש מחילות, אבל לענין ע"כ שיעור מחילה האמור צסוכה שתים כהלכתן ושלישית טפח, דההילכתא בזה הוא דצעינן מחילות עלמאן, בזה לא מהניא לורת הפתח, ושני בזה דין לורת הפתח מדין לצוד ודין עומד מרובה על הפרוץ, דלצוד ועומד מרובה על הפרוץ הן עלמאן מחילה ממש, משא"כ לורת הפתח אף על גב דדין מחילה זה מ"מ אינה מצטרפת להשלים שיעור המחילות עכ"ל [ויעו"ש דציאר עפ"ז שיטת הרמב"ם

³³ לפור"ד משמע דצבירא ליה דק"ל כרצ ששת (עירובין יא ב) דצריכין ליגע, וכשיטת בעל המאור (שם ד' מדפה"ר) שכתב דכרצ ששת מסתברא משום דק"ל כוותיה צאיסורי וכ"כ הרשב"א והריטב"א שם צשם י"א יעו"ש, אך יעוין צראב"ה (הל' עירובין ס' שטו) דכתב להדיא וז"ל ולורת הפתח היינו לחי מכאן ולחי מכאן וקנה על גביהן, ופסקין להלכה שאין צריך ליגע הקנה על גביהן, דהכי אמרינן בפרק קמא דעירובין עכ"ל, ואולי יש לפרש מש"כ הראב"ה 'הכא שאם מגיעים שני קנים העומדים ללורת הפתח עד הסכך שאין צריך קנה על גביהן' דאחי לאפוקי היכא דהם משוכים מן הסכך (פחות מג' טפחים) אך היכא דהם מכוונים תחת הסכך, אף דאינם מגיעים עד לגובה הסכך, שפיר חשיב צויה"פ [והחזו"א (י"ד ס' קעב ססק"ב) כתב דכיון דהסכך לתקרה צביד גרע ולא מהני ללורת הפתח אלא צמגיע לסכך, יעוין שם עוד] ויתכן דהראב"ה הכא אזיל כהנך שיטות דק"ל כרצ ששת ודלא כדבריו צהל' עירובין, וצאמת מלשון הריטב"א צשם תוס' (העתק צסמון) נראה לכאורה דלא צעינן קנים מגיעים לסכך [ולשונו שם 'פי סכך יורד וסותם' ולא משמע דכוונתו דזהו עיקר גדר סתימה ללורת הפתח בעלמא, דהקנה העליון יורד וסותם, דמלבד דלא משמע הכי, עוד צ"ב אמאי לא הקדים לפרש כן צעיקר דין לורת הפתח, ויל"ע צכוונתו].

וע"כ דצטפח שוחק לחוד נמי סגי מדאורייתא, דאל"כ אימתי נאמרה ההלכתא דטפח שוחק מדאורייתא. אך מלשון הרא"ש בסוגין (סי' ו') בלישנא קמא 'גבי סוכה הלכתא גמירי לה דבעין טפח בדופן שלישי כדאימא בצרייתא לעיל ורצא גמר מרבותיו שאותו הטפח צריך לעשות ממנו צורת הפתח נראה לכאורה דהוי מדאורייתא"י [ולכאוף דוחק לחלק בזה בין לישנא קמא ללישנא בתרא] וכן לנו לדקדק מדברי הריטב"א והר"ן (ויל"ד).

רב אשי אישכחיה לרב כהנא דקא עביד טפח שוחק וקא עביד צורת הפתח - צפשוטו רצ כהנא ורצ אסי דפרכי לעיל לרצ ולוקמיה כנגד ראש תור לא סברי כרבי סימון וריב"ל דבעי טפח שוחק, אולם כבר כתבו התוס' בכ"ד (קידושין ח א, מנחות קג א) דתרי רצ כהנא הו, ורצ כהנא דלעיל היה תלמיד חבר דרצ (ע' סנהדרין לו ז) ורצ כהנא דהכא הוא רביה דרצ אשי (וע' בספר יוחסין מאמר שני ערך כהנא) ואכמ"ל.

אך בעל העיטור (הל' סוכה דע"ט ע"ג) כתב וז"ל רצ כהנא דפריך לרצ ויעמידנו כנגד ראש תור לא ס"ל הכי דהא רצ כהנא גופיה עביד טפח שוחק ועביד צורת פתח ש"מ כולו ס"ל כנגד היוצא ולא כנגד ראש תור עכ"ל (אך לכאוף הוא תמוה דרצ כהנא תלמידה דרצ דלסצריה לא צריך, יציא מדצרי רצא) אולם מדברי ש"ר דלא נחתו להך קושיא משמע לכאוף דנקטי דתרי רצ כהנא נינהו וכנ"ל [ויש שכתבו דמה"ט מחק בהג' הגר"א תיצת שוחק, ולא מסתברא דצפשוטו תרי רצ כהנא נינהו].

הירושלמי דלא מהני סכך לצורת הפתח כיון דלא נעשה לכך, ודלא כדברי הרמ"א הנ"ל.

אך לכאורה דצברי הראב"ה גופיה אכתי תיקשי, דמדצבריו נראה צפשוטו דנקיט דמהני צורת הפתח בסוכה אף בכל הדפנות, ואף מדרבנן, וס"ל דמהני הסכך לדין צורת הפתח, וא"כ אכתי תיקשי אמאי צסיכך ע"ג ד' קונדסין לא מהני [ואף למשמעות הראב"ה דבעין קניס מגיעים לסכך, הא מלישנא דגמ' התם סיכך על גבן משמע צפשוטו דמיירי צמגיעין לסכך, וכן אין לומר דמיירי צאין צריאין להעמיד בהן אפילו דלת של קשין (ע' עירובין יא ז) דכיון דסיכך על גבן אלמא צריאין הן].

האם בעינן צורת הפתח מדאורייתא - כתב ההשלמה לקמן גבי דינא דמגו וז"ל יש לומר דלעולם סבירא ליה לרצה אינה נותרת אלא בצורת פתח כרצא, ומיהו בין לרצה בין לרצא צורת פתח אינה אלא מדרבנן, דהא צמתני' וצברייתא לא אדכר צורת פתח כלל, הלכך איכא לפרושי מלתא דרצה דאמר וכן לשבת, בלא צורת פתח קאמר ומדאורייתא מגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת עכ"ל, וכן הוצא צמאירי שם צסם גדולי הדורות (כינויו להשלמה) שהרי הצורת פתח אינו אלא מדצרי סופרים אצל מן התורה דיה צשלישית צטפח, וכן נקט הצ"ח (סי' תרל) צפשיטות וז"ל ודע דמאי דבעין טפח צשלישית ולא סגי צמשהו הוי מדאורייתא וכן כתבו התוספות להדיא אצל מה שהצריך רצא עוד צורת הפתח אינו אלא מדרבנן עכ"ל.

וכן הוכיחו מדצרי הרא"ש (סי' לד צתי' קמא) הנ"ל, דמדאורייתא סגי בצורת הפתח גרידא בלא טפח שוחק,

¹¹ אך לשון תוס' שם אף על גב דצפ' קמא דעירובין לא יהינן שיעורא לקנה של צורת פתח כו' גבי סוכה החמירו דבעין מחיאות הניכרות, ולישנא דהחמירו משמע קצת דהוי חומר צברייתא סגי בצורת הפתח דקנה כל דהו [ויעיין לשון תוס' לעיל (ד ז) דיומדי סוכה טפח והא דבעין אמה גבי פסי ציראות פרק עושין פסין גבי מחיאות שבת החמירו עכ"ל, ויש מהאחרו' דהוכיחו מהך לישנא דהחמירו דהוי דרבנן] ולשון תוס' הרא"ש הכא גבי דופן סוכה דאורייתא החמירו, ולפ"ר משמע דהוי חומר צברייתא דרבנן, דכיון דסוכה דאורייתא החמירו בה [אך כבר תמהו האחרו' דשבת וכלאים נמי דאורייתא, ואדרצה שבת וכלאים חמירי דאיכא סקילה ולא וסוכה מצות עשה, ואולי עיקר כוונת תוס' הרא"ש איפכא, דהעתיק (מהתוספות שלפניו) לישנא דהחמירו והוסיף תיצת דאורייתא לומר דלא הוי חומר צברייתא, אלא החמירה תורה וכדנראה בצפסקיו וכנ"ל, ויעיין בלשון תוס' תלמידי רבנו פרץ (וע' שו"ת הרא"ש כלל כ' סכ"ז) ויעיין עוד צריטב"א צסם תוספות דתמהו ע"ד רש"י דהצריך לל"ק צורת הפתח על פני כל הדופן דהא בכל דוכתא אפילו צדיני צורת פתח סתימה גמורה היא ומשמע דהיה מקום לצבא דהכא שאני משום דסוכה דאורייתא ולזה הקשו דאף צדאורייתא מצינו לצורת הפתח סתימה גמורה היא].